NÛH

﴿٧١﴾ سُورَةُ نُوحٍ

Sûrei Nuh Mekkîdir.

Âyetleri - Kûfîde yirmi sekiz, Bısrîde ve Şamîde yirmi dokuz, maadada otuzdur.

Kelimeleri - İkiyüz yirmi birdir.

Harfleri - Yediyüz ellidir.

Fasılası - م٠ن١٠

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ اِنَّآ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖٓ اَنْ اَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ اَنْ
يَّاْتِيَهُمْ عَذَابٌ اَلِيمٌ ﴿٢﴾ قَالَ يٰقَوْمِ اِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ
﴿٣﴾ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ وَاتَّقُوهُ وَاَطِيعُونِ ﴿٤﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ
ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلٰى اَجَلٍ مُّسَمًّى اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَآءَ
لَايُؤَخَّرُ لَوْكُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ قَالَ رَبِّ اِنِّى دَعَوْتُ قَوْمِى لَيْلًا
وَنَهَارًا ﴿٦﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَآئِىٓ اِلَّا فِرَارًا﴿﴾

Sh:»5366

﴿٧﴾ وَاِنِّى كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوٓا اَصَابِعَهُمْ فِٓى
اٰذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَاَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴿٨﴾
ثُمَّ اِنِّى دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٩﴾ ثُمَّ اِنِّٓى اَعْلَنْتُ لَهُمْ وَاَسْرَرْتُ
لَهُمْ اِسْرَارًا ﴿١٠﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ اِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا
﴿١١﴾ يُرْسِلِ السَّمَآءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١٢﴾ وَيُمْدِدْكُمْ بِاَمْوَالٍ
وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ اَنْهَارًا ﴿١٣﴾ مَالَكُمْ
لَاتَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًا ﴿١٤﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا ﴿١٥﴾ اَلَمْ

تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللّٰهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٦﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٧﴾ وَاللّٰهُ اَنْبَتَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٨﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ اِخْرَاجًا ﴿١٩﴾ وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْاَرْضَ بِسَاطًا ﴿٢٠﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا﴿﴾

Meali Şerifi

Haberiniz olsun ki biz Nuhu kavmına gönderdik, kavmını inzar et diye, gelmezden evvel onlara bir azâbı elîm 1 Dedi ki:

Sh:»5367

ey kavmım! Haberiniz olsun ben size açık bir nezîrim 2 Şöyle ki Allaha kulluk edin ve ona korunun ve bana itaat eyleyin 3 Günahlarınızdan size mağfiret buyursun ve sizi müsemma bir ecele kadar te'hîr eylesin, muhakkak ki Allahın takdir eylediği ecel gelince te'hîr olunmaz eğer bilseidiniz! 4 Dedi ki ya rab! Ben

kavmımı gece gündüz da'vet ettim 5 Fakat benim çağırmam onlara firardan başka bir şey artırmadı 6 Ve ben onları mağfiret buyurman için her da'vet ettiğimde onlar parmaklarını kulaklarına tıkadılar ve esvablarına büründüler ve ısrar ettiler ve kibirlendikçe kibirlendiler 7 Sonra ben onları yüksek sesle çağırdım 8 Sonra hem i'lâm ederek söyledim onlara hem gizli gizli söyledim 9 Gelin dedim: rabbınızın mağfiretini isteyin, çünkü, o, mağfireti çok bir gaffardır 10 Bol hayır ile üzerinize semayı salsın 11 Ve size mallar ve oğullarla imdad eylesin, ve sizin için Cennetler yapsın, sizin için ırmaklar yapsın 12 Neye siz ummazsınız Allah için bir vakar 13 Yaratmış iken o sizi tavır tavır bu tavra kadar 14 Görmediniz mi nasıl yaratmış Allah yedi Semayı uygun tabaka tabaka? 15 Kameri kılmış içlerinde bir nur, güneşi de kılmış bir lâmba 16 Ve Allah yetiştirdi sizi Arzdan nebat tarziyle 17 Sonra sizi onda geri çevirecek ve çıkaracak sizi bir çıkarış daha 18 Ve Allah sizin için Arzı bir sergi yapmıştır 19 Gidesiniz diye ondan geniş geniş yollarda 20

1. ﴿اِنَّآ اَرْسَلْنَا نُوحًا﴾ Âlûsî der ki: Nuh ismi aslen Arabî değil, A'cemîdir. Cüvalikî muarreb olduğunu söylemiş, Kirmanî de Süryanîde ma'nası sâkin demek olduğunu söylemiştir. Hâkimin Müstedrekte asıl ismi Abdülgaffar olup çok nevha ve bükâ etmiş olmasından dolayı Nuh denilmiş olduğuna dair rivayeti sahîh olmasa gerektir. Meşhura göre: Hazreti Nuhun Nesebi, ibni Lemek ibni Mettuşelah ibni

Ahnuhtur. Ahnuh da İdris aleyhisselâmın ismidir. Buna nazaran Nuh, İdris aleyhisselâmdan sonradır.

Müstedrekte

Sh:»5368

ise ekser Sehabe radıyallahü anhüm Hazreti Nuhun Hazreti İdristen evvel olduğuna kail oldukları mezkurdur اهـ. Hazreti Nuh ile Hazreti Âdem arasında bin sene kadar veya daha yakın bir zaman geçmiş olduğuna dair de aslı kütübi sâlifeye nisbet olunan şayi' bir rivayet vardır. Lâkin Hazreti Nuhun kavmı bu Sûrede beyan olunduğuna göre Vedd, Süva', Yegus, Yeuk, Nesir namlarında bir takım putlar yapmış oldukları bu ise Hazreti Nuhun gemisi gibi mu'cıze kabîlinden olamıyacağına mebni o vakıt sanayiin bunları yapabilecek kadar ilerlemiş bulunduğunu gösterdiği cihetle bin sene zarfında ilk insanların sanayı'de bu dereceye gelebilmiş olmaları hukmi rübubiyyetle âlemde meşhûd ola gelen tedricî tekâmül görünür. Bu cihetle ya hılkati Âdeme isnad olunan tarihin yanlışlığına hukmetmek veya o Âdemden murad, ebül'beşer olan Âdem olmadığına kail olmak icab eder. Biz ise Kur'anda Âdemi ismi alem olarak bir tanıdığımızdan Hazreti Nuh ile Hazreti Âdem beyninde ne kadar bin sene geçmiş olduğunu Allahdan başka kimse bilmez deriz.

﴿اِلٰی قَوْمِهٖۤ﴾ - Burada Hazreti Nuhun umuma değil, kıvmına mürsel olduğu anlaşılıyor. Zira mürselîn miyanında umuma bı'set Peygamberimize mahsustur. O zaman Yer yüzünde ne kadar insan ve hangi kavımlar, vardı, ve Arzın nereleri meskûn idi onu da ancak Allah bilir. Bununla beraber Âlûsînin beyanına göre denilmişki Hazreti Nuhun kavmı Cezîretül'arab ve ona yakın yerlerin sükkâni idi, meşhûr olan da müşarünileyhin Kûfe arzında ya'ni İrakta sâkin olduğu ve orada kendisine risalet verilmiş olmasıdır. Bundan Nuh tufanının da ma'lûm olabilen umumu, kavmi Nuha ve onların umumuna aid demek olup bütün kürei Arzın her tarafına şâmil olması lâzım gelmiyeceği ve o vakıt ruyi Arzda onlardan

başka

Sh:»5369

insanlar bulunup bulunmadığı da kestirilemiyeceği anlaşılıyorki Âlûsînin de muhtarı budur. İbni Esîr, Kâmilde ve Ebülfida' tarihinde «Mecus, tufanı tanımazlar, ba'zıları da tufanı ıkrar eder ve lâkin Babil ıklimiyle ona yakın yerlede olduğunu ve küyümers, ya'ni Âdem evlâdının meskenleri maşrıkte olduğundan onlara tufan vasıl olmadığını zu'meder. Kezalik Hind, Fürs, Çin gibi maşrık ümmetleri tufanı tanımazlar.

Fürsün ba'zısı onu i'tiraf eder ve fakat umumi değildi, Hulvan akabesini geçmemişti derler. Sahih olan ehli Arzın hepsi Nuh evlâdından olmasıdır. Çünkü «وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ» buyurulmuştur.» Diye tahrir eylemişlerdir. (sûrei Sâffatta bu âyet ile Sûrei Hudda «قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰ أُمَمٍ مِمَّنْ مَعَكَ ۚ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ» âyetlerine bak). ﴿عَذَابٌ اَلِيمٌ﴾ Âhıret azâbı yâhud Tufan

4. ﴿يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ﴾ günâhlarınızdan bir kısmını mağfiret etsin - Ki o geçmiş günahlardır. Çünkü « اَلاِسْلَامُ يَجُبُّ مَا قَبْلَهُ » dir. İslâm makablini keser atar, Âhırette onunla muahaza olunmaz. Yâhud hukukullaha müteallık olan günahlar, çünkü hukıkı ıbadın afvını Allah tealâ onlara bırakmıştır. Onun mağfireti onlarla halâllaşmağa mütevakkıftır.

﴿وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلَىٰ اَجَلٍ مُسَمًّى ۚ﴾ ve sizi müsemmâ bir ecele kadar te'hır etsin - De ecel gelmeden evvel mağfiret olunduktan başka sevab kazanacak güzel ameller yapmağa da meydan bulabilesiniz. Çünkü o müsemmâ ecel iyman ve ittika ve tâat şartiyle takdir buyurulan eceldir.

﴿اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ﴾ Çünkü Allahın takdir buyurduğu ecel - herhangi şey hakkında olursa olsun takdir buyurulduğu vechile ﴿اِذَا جَاءَ﴾ gelince ﴿لَايُؤَخَّرُ﴾ te'hîr olunmaz - Allahın takdirini vukuundan

evvel kendisinden başka kat'î surette kimse bilemiyeceği cihetle daha vakıt var biraz daha eğlenelim de o gelmezden evvel yine hazırlanırız demek de kabil olmaz. Onun için henüz ecel gelmeden evvel imhal ve te'hîr vakıtlarını fursat bilip de ona göre iyman ve ubudiyyet ile azâbdan korunup tâat ile sevab kazanmağa çalışmalıdır.

Burada bir tarafdan te'hîr etsin deniliyor, bir taraftan da gelince te'hîr olunmaz deniliyor. Gelince te'hîr olunmıyan, te'hîr olunsun demek tenakuz olmazmı? Denecek olursa, ilk nazarda varid gibi zannedilen bu suâlin varid olmadığı cüz'î bir teemmül ile anlaşılır, çünkü gelince te'hîr olunmayanın gelmezden evvel te'hîr olunması tenakuz değil, aynî hakikattir. Zira henüz gelmeyen te'hîr olunmuş demektir. Bundan başka « يُؤَخِّرْكُمْ » de te'hîr olunan ecel değil, muhatablardır. Eceliniz te'hîr olunsun denilmemiş siz ecele kadar mağfiretle te'hîr olunasınız denilmiştir ki magfur olarak ecele iresiniz demek olur. Halbuki tenakuzda nisbetin ittihadı için müteallakların ittihadı şarttır. Siz ecele te'hîr olunursunuz ecel te'hîr olunmaz demek hiç bir zaman tenakuz olmaz. Şu kadarki bu ma'naca burada « يُؤَخِّرْكُمْ اِلٰٓى اَجَلٍ مُسَمًّى ط » cümlesinin açık bir fâidesi anlaşılmaz. Onun için bundan ilk tebadür eden ma'na tenakuz değil şu olur.

Muhakkak bir eceli müsemmâ vardır. Ondan büsbütün kurtuluşa imkân yoktur. Ancak o ecel gelmeden evvel Allaha iyman ve itaatle iyi korunmak gibi ba'zı esbaba mebniy te'hîr olunabilir, lâkin ecel gelince aslâ te'hîr olunmaz. Binaenaleyh o gelmezden ba'zı esbab ile te'hîr olunabilmesine ne ma'na verilmeli? Takdir olunan ecel meselâ yüz sene ise korunmamakla ondan evvel gitmek mümkin olurmu? Veya o gelmezden evvel Allaha iyman ve emirlerine itaat ile korunarak onu yüz yirmi seneye çıkarmak mümkin olabilirmi? Bundan dolayı ba'zıları buradan iki ecel ma'nası anlaşıldığına zâhib

Sh:»5371

olmuşlar ve ecelin takdirini terdid ile şarta muallak olarak tasvir etmişlerdir. Keşşaf demiştirki: Allah tealâ şöyle kaza' buyurmuşturki meselâ Nuh kavmı iyman ederlerse ömürleri bin senedir ve eğer küfr üzere giderlerse dokuz yüzün başında onları ihlâk edecektir. Bu suretle onlara denilmiştirki iyman edin ki Allah sizi eceli müsemmaya kadar te'hîr etsin, ya'ni tesmiye etmiş ve sizin için daha ilerisine gidemiyeceğiniz bir gaye olarak ta'yin buyurmuş olduğu vakta kadar bıraksın ki o tam bin olan en uzun vakıttır. Sonra da haber vermiş ki o uzun gaye geldiği vakıt, bu kısanın te'hîr olunduğu gibi te'hîr olunmaz. Razî de tefsirinde bunu aynen almıştır. Kazıy ve Ebüssüud ve Âlûsî dahi aynî ma'nâda yürümüş olmakla beraber yalnız gelince

te'hîr olunmıyan eceli, müsemmâ olan uzuna kasretmeyip ikisi de «lâyüahhar» olduğunu, burada ise « اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَآءَ لَايُؤَخَّرُ » den murad, iyman takdirinde müsemmâ olan ecel değil, iyman edilmediği takdirdeki kısa ecel olması ıktiza edeceğini ve çünkü ıbadetin « ان » ile ta'lil edilmesi menfiy te'hırin mevud te'hîr olmasını icab ettiğinden ıbadet etmezseniz uzun ecele te'hîr edilmezsiniz ve o halde mukadder olan eceliniz kısa ecel olur, o gelir çatar, gelince de tehîr edilmez, o vakıt kurtulamazsınız, müsemmâ eceliniz uzun olan değil, kısası olmuş olur, demek olduğunu anlatmışlar ve bu suretle bunlar bir taraftan şarta göre uzun veya kısa iki ecel farz etmekle beraber hakıkatte ecelin bir olduğunu da göstermek istemişlerdir. Çünkü mes'elenin iki safhası vardır.

BİRİSİ, eşyanın tabiatine nazaran haddi zatindeki imkânı safhasıdır ki bu bakımdan muhtelif esbaba nazaran ecel, vukuuna kadar muhtelif surette uzun ve kısa olmak mümkindir. Vukuundan veya delâili vukuundan evvel sirri kader Allahdan başkasına ma'lûm olmadığı

cihetle insan ancak imkân safhasını mülâhaza ederek ona göre hazırlanmak lâzım gelir.

İKİNCİSİ de vuku' safhasıdır ki bu bakımdan vakı'de tehakkuk eden ecel o mümkinlerin ancak birisidir. Kimsenin iki eceli yoktur. Takdiri ilâhîye gelince, takdir, Allah tealânın ezeldeki ılmi, kaza o ılmin lâyezalde fı'le çıkarılması demek olduğuna göre « لَايَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى السَّمٰوَاتِ وَلَا فِى الْاَرْضِ » olan ılmi ilâhîde hafa ve tereddüd ıhtimali bulunmıyacağından ileride bil'fıl vakı' olacak olan ecel ne ise ılmi ilâhîde mukadder olan ecel de odur. Binaenaleyh hakikatte mukadder olan ecel vakı'deki gibi birdir. Lâkin onu vukuundan evvel Allahdan ve Allahın bildirdiklerinden başka kimse bilemez. Ilim ma'lûme tabi' ve teklifin menatı ise imkânı zatî olmak hasebiyle Hazreti Nuhun da'veti de hakîkati takdire nazaran değil, sureti imkâna nazarandır. İbni Atıyye tefsirinde demiştir ki « وَيُؤَخِّرْكُمْ اِلٰى اَجَلٍ مُسَمًّى ط» Mu'tezilenin insan için iki ecel vardır demelerinde temessük ettiklerindendir. Eğer bir ve müncez olsa idi haddine irince te'hıri sahih olmaz, irmeyince de ta'cili sahih olmazdı demişlerdir. Halbuki âyette onların tutunacağı bir şey yoktur. Çünkü Nuh aleyhisselâm onları te'hîr olunacaklardan mı yoksa ta'cil olunacaklardan mı olduğunu bilmiş değildir. Ve onlara siz vaktı gelen ecelden te'hîr olunursunuz da dememiş. Lâkin ezelde onları ya iyman ve te'hîr ile hukm olunanlardan veya küfr ve ta'cîl ile hukm olunanlardan olduğu sebk etmiştir, sonra bu ma'nâya şiddet verip « اِنَّ اَجَلَ اللّٰهِ اِذَا جَآءَ لَايُؤَخَّرُ » kavlile şimşeği çakarak karar vermiştir اهـ.

13. ﴿مَالَكُمْ لَاتَرْجُونَ لِلّٰهِ وَقَارًا﴾ neye siz Allah için bir vekar ummazsınız - vekar, hafifliğin zıddı olarak ağırlık, hilm ü temkin ile azamet ma'nalarına gelir, netekim tevkıyr, ta'zîm demektir. « لِلّٰهِ » fâili veya müteallakı beyandır. Ya'ni siz neye Allahdan korkmıyorsunuz, Allah tealânın hılmiyle

Sh:»5373

beraber bir azamet ve ızzeti bulunduğuna inanmıyor ve onu saymıyanın akıbet helâk olacağına ihtimâl vermiyor, i'tikad etmiyorsunuz da ona saygısızlık ediyor, putlara tapıyorsunuz, bu ma'naca kelâm, sırf tehdid olur. Yâhud ne için siz Allah tealânın size ileride bir vekar ve haysiyyet bahşederek tevkîr etmesini, terakkî ettirip akıbette büyük mertebe ve sevaba irdirmesini ümid etmiyorsunuz da iyman ile onun yoluna gitmiyor, ona küfr ile putlara tapıp zillet yolunu ıhtiyar ediyorsunuz? Demektirki bu surette tehdidden ziyade teşvik olmuş olur. 14. ﴿وَقَدْ خَلَقَكُمْ اَطْوَارًا﴾ Halbuki o sizi tavır tavır nice hallerden geçirerek halk etmiştir. - Burada insan hılkatinin ferden ve cem'an geçirmiş olduğu tekâmül mertebelerine işaret buyurulmuştur ki Ebüssüudun tahriri vechile ibtida anasır halinde, sonra ağziye halinde, sonra ahlât

halinde, sonra nutfe halinde, sonra aleka halinde, sonra mudga halinde, sonra ızam ve lühum halinde, sonra da bam başka bir hılkatte inşa etmiştir. «فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ» bunları yapan o güzel halık tevkîr ve ta'zîme lâyık değil mi? O sizi daha başka bir tavr-u hılkatle yükseltemezmi? Yâhud kahr-u tedbir ile elîm azâblara düşüremezmi? Siz neye bunları düşünmiyorsunuz? Bunu daha ziyade iyzah ve isbat için buyuruluyorki: 15. ﴿اَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ﴾ ilh...

17. ﴿وَاللّٰهُ اَنْبَتَكُمْ مِنَ الْاَرْضِ نَبَاتًا﴾ - Nebat, nebt kelimeleri lügatte ismi cins ve masdar olur. İsm olduğuna göre yerde biten, ya'ni neş'et edip yetişen her şey'e denir, sonra sâkı olmıyanda belki hayvanatın yediğinde urf olmuşturki ot dediğimizdir. Masdar olduğuna göre de bitmek, ot bitmek yetişmek, inbat da bitirmek, yetiştirmek, neş'et ettirmek demek olur. Nebatın faslı, mümeyyiz ve vasfı nümüvdürki uzviyyetin tegaddi ve tenasül ile tezahürüdür.

Sh:»5374

Lâkin kelimenin asıl sîgasi masdar olduğu ve insan hayatı, nebatî hayattan ibaret bulunmadığı için müfessirîn burada « نَبَاتًا » hal değil, masdar olarak mef'uli mutlak olduğunu beyan etmişlerdir. Ancak

ba'zıları doğrudan doğru « اَنْبَتَكُمْ » den mef'uli mutlak olmak için « ﴿اَنْبَاتًا﴾ ، ﴿نَبَاتًا﴾ » ma'nasına olup babının gayriden olarak zikredilmiş olduğunu söylemişlerdirki sizi Arzdan bitirmek suretiyle yetiştirdik demek olur. Diğer ba'zıları da « اَنْبَات » ın neticesi olmak üzere sülasî babından mukadder olan fi'lin masdarı olmak dolayısiyle « اَنْبَات » ın mef'uli mutlakı olduğunu söylemişlerdirki aslı « اَنْبَتَكُمُ اللّٰهُ فَنَبَتُّمْ نَبَاتًا » olup ma'na «Allah sizi bitirdi de siz bir bitiş bittiniz» demek olur. Razî derki: bunda iki mes'ele vardır.

BİRİNCİSİ: Âyette iki vecih var: birisi, sizi Arzdan bitirdi demek babanızı Arzdan bitirdi - ibtida topraktan onu yaratmak suretiyle cinsinizi yarattı - demektir, o kadarki « اِنَّ مَثَلَ عِيسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَ ؕ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ » gibi olur. Diğeri hepinizi Arzdan yarattı demek olur, çünkü Allah bizleri nutfelerden, onları gıdalardan, onları nebattan, onu da Arzdan yaratıyor.

İKİNCİSİ: « اَنْبَتَكُمْ اِنْبَاتًا » denilmek gerekken « اَنْبَتَكُمْ نَبَاتًا » buyurulmuşturki: « اَنْبَتَكُمْ فَنَبَتُّمْ نَبَاتًا » takdirindedir. Bunda lâtîf bir incelik vardır. Zira « اِنْبَاتًا » buyursa idi acib garib bir inbat demek olurdu. Halbuki Allahın sıfatı olan inbat bizim için mahsûs olmadığından biz

onun acib, kâmil bir inbat olduğunu başka türlü tanımazdık, ancak Allahın ıhbariyle tanımış olurduk, bu makam ise Allah tealânın kemali kudretine istidlâl makamıdır. Onu yalnız sem' ile isbat kâfi gelmiyebilir, lâkin o inbat etti de siz acib, garib bir bitiş bittiniz ma'nasına « نَبَاتًا » buyurulunca bizim vasfımız olan o acib, garib, kâmil bitiş, mahsûs, müşahed olduğundan bununla Allahın kemali kudretine istidlâl mümkin olur, onun için « نَبَاتًا » buyurulması bu

Sh:»5375

makama daha muvafık, daha beliğ olmuş ve bu lâtîf sirri göstermek için hakikatten bu mecaza geçilerek « اِنْبَاتًا » yerinde « نَبَاتًا » buyurulmuştur اهـ. Maamafih « نَبَاتًا » hal yapıldığı taktirde de bu nükte anlaşılmaz değildir. Lâkin kelimenin esasen masdar olması ve mef'uli mutlakın halden akdem ve daha kuvvetli bulunması hasebiyle müfessirîn halden ziyade esası gözetmişlerdir. Bu suretle etvarın mebadîsine işaretten sonra istıkbalini ve gayesini beyan için de buyuruluyorki 18.

﴿ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا﴾ ilh...

Bu da'vet ve beyandan sonra ne oldu?

﴿٢١﴾ قَالَ نُوحٌ رَبِّ اِنَّهُمْ عَصَوْنِى وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ
وَوَلَدُهٗٓ اِلَّا خَسَارًا ﴿٢٢﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٣﴾ وَقَالُوا
لَاتَذَرُنَّ اٰلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ
وَنَسْرًا ﴿٢٤﴾ وَقَدْ اَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَاتَزِدِ الظّٰلِمِينَ اِلَّا ضَلَالًا
﴿٢٥﴾ مِمَّا خَطٰٓيٰتِهِمْ اُغْرِقُوا فَاُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ
مِنْ دُونِ اللّٰهِ اَنْصَارًا ﴿٢٦﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى
الْاَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٧﴾ اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا
عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا اِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا﴿﴾

Sh:»5376

﴿٢٨﴾ رَبِّ اغْفِرْ لِى وَلِوَالِدَىَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِىَ مُؤْمِنًا
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظّٰلِمِينَ اِلَّا تَبَارًا﴿﴾

Meali Şerifi

Nuh dediki: yarab! Ma'lûmun onlar bana ısyan ettiler ve malı ve veledi kendisine hasardan başka bir şey arttırmıyan kimsenin ardınca gittiler 21 Ve büyük büyük mekre giriştiler 22 Ve sakın ilâhlarınızı bırakmayın ve sakın bırakmayın ne Veddi, ne Suvâı, ne de Yeğûsü ve Ye'ûku ve Nesri dediler 23 Ve çoğunu şaşırttılar, sen de zalimleri artırma ancak şaşkınlıkca artır 24 Bir çok hatîatlarından dolayı suya boğuldularda ateşe atıldılar ve kendilerine Allahın dûnünden yardımcılar bulamadılar 25 Nuh demiştiki: yarab, bırakma yeryüzünde kâfirlerden bir deyyar 26 Zira sen onları bırakırsan kullarını yoldan çıkarıyorlar, ve nankör facirden başka da doğurmuyorlar 27 Yarab! Mağfiret buyur bana, ve babama anama, mü'min olarak evime girene ve bütün mü'minîn, ve mü'minâta, zalimleri ise artırma ancak helâkça artır 28

21. ﴿وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُۥٓ إِلَّا خَسَارًا﴾ - Bu kimse, kavmi Nuhun tabi' oldukları ve Hazreti Nuha adavet eden zalim demek oluyor. 23. ﴿وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ - Bunlar kendilerince en büyük tanıdıkları ve tapındıkları putlarının isimleri, maamafih aralarında mertebeleri muhtelif ba'zılarında «la» nın tekrarı ve ba'zılarında terki ile bu tefavüte iyma olunmuştur. Demek ki Vedd, ve Süva' her biri Yeğûs ve Ye'ûk ve Nesrin mecmuuna mukabil. Demişlerki bu putlar Araba intikal etmişti,bundan

dolayı

Sh:»5377

Arab; Abdi vedd, Abdi yeğûs diye isimler takardı. Âlûsî derki: Buharî ve İbni münzir ve İbni Merduye, İbni Abbastan şöyle tahric etmişlerdirki: kavmi Nuhtaki evsan sonradan Arabda idi, vedd, Devmetülcendelde Kelbin idi, Süva' Hüzeylin idi, Yeğüs muradın, sonra Seba'da Benî gatîfin idi, Ye'uk Hemedanın idi, nesir de Hımyerin, Âlizilkelâm idi ve bu isimler esasen ba'zı salih kimselerin isimleri iken vefatlarında onların namına ve oturdukları mevki'lere Şeytanın ilkaâtiyle dikmeler (ensab) dikilmiş ve onların adları verilmiş, sonra da bilenler kalmayınca cehaletle onlara teabbüd olunmuştur. İbni ebî hâtimin urve ibni Zübeyrden tahricine göre Vedd, en büyükleri ve en iyileri idi ve hepsi âdem oğullarından idi, bir de rivayet olunmuşturki, Vedd, Allah tealâdan başka ma'bud ittihaz edilenlerin ilkidir. Abd ibni humeydin Ebu mutahherden tahricine göre Ebu Ca'fer Muhammed ibni Bâkır Hazretleri demiştirki: vedd, kavmi içinde sevgili müslim bir er idi, vefat edince Babil arzında kabrinin etrafında ordu kurdular, matem tuttular, İblis bunların bu feryadını görünce bir insan suretinde onlara: sizin feryad ve eleminizi görüyorum, size onun bir suretini yapsam toplandığınız yere koysanız da onu ansanız! Dedi, peki dediler, onun gibi bir tasvir yaptı,

mecma'larına koydular onu anarlardı, bunu görünce: nasıl evlerinize de yapsam herkes evinde de ansa olurmu? Dedi, onu da yaptı o suretle onu anarlardı, sonra evladları yetişti, ona yaptıklarını görüyorlardı, nesil uzadıkça onu neye andıkları unutuldu, tuttular ona ma'bud diye ibadet etmeğe başladılar, işte arzda Allahın gayri ilk ibadet edilen vedd oldu اهـ. İbni Münzir ve gayrisi Ebu Osmani nehdîden rivayet etmişlerdir: demiştirki: Yegûsü gördüm kurşundan idi, çıplak bir deveye yükletilir, beraberinde giderler, bir yere varıp kendi kendine çökene kadar onu hiç tehyic etmezlerdi, o çökünce de haydin konacağınız

Sh:»5378

menzili beğendi derler ve etrafına konarlar, ve onun üzerine bir bina yaparlardı اهـ. Keşşafta mezkûr olduğu üzere bir de denilmiştir ki: Vedd, bir erkek suretinde, Süva', bir kadın suretinde, Yeğûs bir arslan suretinde, Ye'uk bir feres suretinde, nesir bir nesir (kartal veya akbaba) suretinde idi. Yine denilmiştir ki helâk olmuş olan kavmi Nuhun esnamı ayniyle Araba intikal etmiş olması beîddir, anlaşılmaz, zâhir olan budur ki ancak isimleri kalmış, Arab bir takım esnam edinerek onlara o isimleri vermişler ve Abdü Yegûs, Abdü Ye'ûk tesmiyelerinde de o sanemlerinin isimlerine izafeti kasdetmişlerdir. Ebu Osmanın gördüğü de

aynen Nuh zamanından kalma değil ancak o ism ile müsemmâ bir şey olmak lâzım gelir. Âlûsî, evvelce nakledildiği üzere onların hepsi de insan suretinde idikleri esahh olduğunu da kaydeylemiştir. Bu isimler esasen Arabî olmayıp ucme olduklarına göre vedd, ve yegûs isimleri hindlilerin Veda, Vüyasa isimlerine benzer gibi oldukları da hatırlara gelmez değildir.

25. ﴿مِمَّا خَطِيٓـَٔاتِهِمْ﴾ - « من » harfi Cer, ta'lil için, « ما » zâide, veya nekiredir. Hatâyâ ve cinayetlerinin büyüklüğüne ve ziyadeliğine tenbih için ziyade kılınmıştır. Takdim de kasr ifade eder. Başka sebebden dolayı değil, beyan olunduğu üzere sırf kendilerinin bir çok büyük hatîelerinden ötürü ﴿اُغْرِقُوا﴾ gark edildiler - Tufana boğuldular ﴿فَاُدْخِلُوا نَارًا﴾ sonra da bir ateşe atıldılar - Ki berzah azâbı, yâhud Âhıret azâbı. Suya boğulmakla ateşe atılmak iki zıdd azâbın cem'inde de beliğ bir tıbak san'atı vardır. 26. ﴿قَالَ نُوحٌ رَبِّ﴾ - Evvelki « قَالَ نُوحٌ رَبِّ » üzerine ma'tuftur. Fakat evvelkiler gibi yalnız söyleneni hikâye için değil, ondan helâke istihkaklarını beyan için olup da bu duânın da onların hatîâtları yüzünden olduğu anlatılmak üzere te'hîr olunmuştur.

Çünkü bu duânın garktan evvel olması zâhirdir. Yarab - ﴿لَا تَذَرْ عَلَى الْاَرْضِ﴾ bırakma Arz üzerinde - Arz denince zâhir ve umumen ma'lûm olan arzdır. Maamafih ahd ile kavmi Nuhun bulunduğu Arz demek de olabilir. ﴿مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا﴾ Bütün o kâfirlerden - bir kimse, yâhud yurd sahibi bir kimse. Derlerki « دَيَّار » kelimesi ancak umumu nefiyde kullanılır « مَا بِالدَّارِ دَيَّار » denilirki evde kimse yok demektir. Ve bu kelimenin aslı dârdan yâhud devirden fey'al vezninde deyvardır. Vav yaya kalbolunmuştur. Fa'al vezninde değildir. Yoksa «ya» olmaz devvar olurdu. Şu halde iştikakına nazaran asıl mefhumu evcil yâhud yurdcul demek gibidir. Maamafih deyyar, ayyaş gibi ya'î olarak « دَيْر » den fa'al vezninde de olurki deyr bekliyen, manastır bekçisi ma'nasınadır. Bu suretle nefiy, umumî olmakla beraber maksad yurd sahibi dar-ü diyar idâre eder hiç bir kimse demek olması da zâhiren şu ta'lîle muvafık görünür: 27.

﴿اِنَّكَ اِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا اِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا﴾

zira onları bırakırsan kullarını ıdlâl ediyorlar, evladları da fâcir ve keffardan başka bir şey olmuyor - bu duânın eseri yalnız kavmi Nuhun garkıyle kalmamış, sonra onun ve meıyyetindeki mü'minlerin zürriyyetleri «

قِيلَ يَا نُوحُ اهْبِطْ بِسَلَامٍ مِنَّا وَبَرَكَاتٍ عَلَيْكَ وَعَلَٰى اُمَمٍ مِمَّنْ

مَعَكَ ۚ وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ» vefkınca arzı istiyla ederek «وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ» mantukunun tecelli etmiş olmasiyle de tezahür eylemiştir. Bu da Nuhun şu duâsiyle alâkadardır. 28.

﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ۖ﴾ geçmiş ve Kıyamete kadar gelecek bütün ümmetlerin mü'minîn ve mü'minâtına şamildir. ﴿وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا﴾ Zalimlere ise helâkten başka bir şey artırma - bu cümlede geçmişteki

zalimlere de arkalarında bedduâ olarak şamil olmakla beraber daha ziyade o kâfirler helâk edildikten sonra gelecek zalimler aleyhine duâ demek olur. Ya'ni her kim olursa olsun benim zürriyyetimden ve bütün mü'minîn ve mü'minâtın zürriyyetinden dahi zalimlerin hep helâklerini artır, akıbetlerini perişan eyle, ma'nasını da ifade ederki ona «وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُمْ مِنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ» buyurulması, kezalik Hazreti İbrahimin «وَمِنْ ذُرِّيَّتِي ۖ» duâsına «لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ» buyurulması bunun cevabı demektir. Demekki küfür ve zulme

gidenler her kim olursa olsun atalarının iyman ve adaletleri dolayısiyle Dünyada ni'meti ilâhiyyeden bir nasîb alarak bir müddet yaşıyabilirlerse de akıbet helâk olup mağfirete irmeksizin azâbi elîm içinde kalmağa mahkûmdurlar ve o azâb onların sırf küfür ve zulm ile ettikleri hataları ve cinayetleri yüzündendir. Bu suretle Sûrei Mearicde zikr olunan kâfirler de o va'd olundukları acı günü görecekler, azâb, muhakkak vaki' olacak, o Hâkka çaresiz başlarına inecektir.

Görülene ve görüleceğe dair olan bu iki Sûreden sonra umumiyyetle görülmeyen ve nazardan mestur bulunan kuvvetlere dair olmak üzere de buradan Sûrei Cinne geçilecektir. Ki bunlar Âdemin ve Nuhun zürriyyetinde solmayan kuvvetlere şâmil olur.